

Σαλονικαΐ, δηλαδή Σαλονικιός*

Λογοτεχνικά, ταξιδιωτικά, βιογραφικά και ιστορικά
— πεζά και ποιητικά — κείμενα για τη Θεσσαλονίκη και την ενδοχώρα της
από τις βιβλιοθήκες των **Γ. Κατσέα, Α. Χατζητόλιου και Ι. Μπισχιγιώτη**

Σαλονικαΐ, δηλαδή Σαλονικιός, που στα εβραϊκά πάει να πει άντρας ρωμαλέος και εύστροφος. Ο όρος θα πρέπει να επινοήθηκε μετά το '30-'31, τότε που κάμποσοι δικοί μας μετανάστευσαν στην Παλαιστίνη και πιάσανε τα πόστα στα λιμάνια της Χάιφας και της Γιάφας.

Σαλονικαΐ δηλαδή Σαλονικιός, συλλογίζεται ο Τζάκο Σουλέμα, κάτοικος Χιλής, έτσι καθώς κόβει βόλτες στη διαδρομή λιμάνι-Πύργος, και μετά στη νέα παραλία, μέχρι το Μακεδονία Παλλάς, μέχρι τη Σαλαμίνα, μέχρι του Αλλατίνι, μέχρι εκεί που τον κρατούν τα πόδια του. Σαλονικαΐ, Σαλονικιός, δηλαδή κανεργάτης, στοιβαδός, βαρκάρης, αλλά και δημοσιογράφος, εμπορούπάλληλος, λογιστής και δικηγόρος, γιατρός, αρχιτέκτονας και στέλεχος της μπάντας της Μακαμπή, και ποδοσφαιριστής όπως ο Αλμπέρ Ναχμίας του Ηρακλέους, που τον χάζευε το '36 να διασχίζει την Εγνατία μεταφέροντας την Ολυμπιακή Φλόγα, και δρομέας, όπως ο Μάρκος Αζούς, ο Αρουχάκης και ο Ραζόν, που λίγο έλειψε να τους το κάνουν το στρατόπεδο λιμπα.

Σαλονικαΐ, δηλαδή Σαλονικιός, δηλαδή εγώ, συλλογίζεται ο Τζάκο Σουλέμα, γέννημα-θρέμμα των τενεκέ-μαχαλάδων, που τους κατάπιε ο νέος σιδηροδρομικός σταθμός. Και δε χορταίνει τα πυριφλεγή ηλιοβασιλέματα και τα παιδάκια στο πάρκο που παίζουνε κυνηγητό και τους συνταξιούχους που διαπληκτίζονται για τα πολιτικά. Κι αναρωτιέται τι να απόγιναν όλοι εκείνοι; [...] Τους αναζητά και στις ταφόπλακες με τα παράξενα γράμματα που ακόμη και σήμερα ανακαλύπτουν, ανασκάπτοντας τα σπλάχνα της πόλης-μάνας.

Τους ανακαλεί καθώς περνά από το Αμερικάνικο Προξενείο. Εδώ που κάποτε, γύρω στα '49-'50, τότε που ακόμα δεν μπορούσε να εξηγήσει πως τα κατάφερε και επιβίωσε, κατέθεσε τα χαρτιά του για μετανάστευση. Τον κόψανε όμως, μια και φρόντισαν να προμηθευτούν τον φάκελό του και να πληροφορηθούν μέχρι και τι όνειρα έβλεπε

στον ύπνο του. [...]

Σαλονικαΐ, δηλαδή Σαλονικιός, δηλαδή εγώ, συλλογίζεται και προσπερνά τον Λευκό Πύργο, αφήνει πίσω του το Βασιλικό Θέατρο και κόβει αριστερά. Το Στρατηγείο παραμένει ίδιο και απάλλαχτο. Και διατηρούνται ακόμα και κάποιοι στρατώνες του 5^{ου} Συντάγματος Πεζικού. [...]

Θυμάται λοιπόν ο Τζάκο Σουλέμα, επιχειρηματίας στο Σαντιάγο, με βίλα στο αριστοκρατικό προάστιο Λας Κόντες, [...]. Θυμάται, και κάτι σαν μολυβένιο τον πλακώνει. Σαλονικαΐ, Σαλονικιός. Και όλος του ο νταλγκάς να τον ξυπνήσει η μάνα του, «αλεβάντα, Τζάκο-σήκω επάνω, Τζάκο», και να μην είναι νύχτα [...] Ο πατέρας πέθανε ξαφνι-

* Ο Αλμπέρτος Ναρ, τέκνο εκλεκτό της Ισραηλιτικής Κοινότητας Θεσσαλονίκης –της οποίας διετέλεσε γραμματέας– γεννήθηκε στην πόλη μας και σπούδασε στη Φιλοσοφική Σχολή του Α.Π.Θ. Πέθανε τον Μάρτιο, σε ηλικία 58 ετών, αφήνοντας πίσω του πλούσιο λογοτεχνικό και ιστορικό έργο που επικεντρώνεται κυρίως στην αγαπημένη του Θεσσαλονίκη και την εβραϊκή της κοινότητα. Το διήγημα που δημοσιεύουμε είναι από την ομότιπλη συλλογή των εκδόσεων «Νεφέλη» (1999).

κά το '26. Και η μάνα στους συγγενείς, παραδουλεύτρα και πλύστρα. Συγγενείς να τους κάνει ο Θεός! Χειρότεροι κι από ξένοι. Να την τραβολογούνε για ένα πιάτο φαΐ από τα χαράματα μέχρι τα μαύρα μεσάνυχτα.

Σαλονικαΐ, Σαλονικιός. Κι ούτε που το κατάλαβε ο Τζάκο Σουλέμα, που σουλατσάρει τώρα στην Εγνατία, ανάμεσα Βενιζέλου και Δραγούμη, εκεί που διαδήλωνε τον Μάη του '36. «Ευτυχώς που δε με ξέρει κανείς», ψιθυρίζει. [...] Δε γίνεται από το «Αττικόν» να διατηρήθηκε μονάχα η στοά της εισόδου, και το «Πάνθεον» και το «Ίλιον», τότε «Σπλέντιτ», να κατεδαφίστηκαν. [...] Και δεν καταφέρνει να επιβεβαιώσει αν αναβίωσαν οι οσμές των καπνιστηρίων-ουρητηρίων ή του παρακείμενου παστατζήδικου. Πάντως αυτός, αφού ξεπουλήσει το παστέλι με το μέλι, αφήνει την τάβλα δίπλα στο ταμείο και εισέρχεται στη σκοτεινή αίθουσα. Ολόκληρο έργο δε θυμάται να παρακολούθησε ποτέ. Πάντοτε τον πλάκωνε ο ύπνος. Ο ύπνος, που ποτέ δεν τον χόρτασε. [...]

«Σαλονικαΐ, λοιπόν, δηλαδή Σαλονικιός, δηλαδή άντρας εύστροφος και ρωμαλέος», μονολογεί ο Τζάκο Σουλέμα, ετών 78, που επιστρέφει ως τουρίστας σ' αυτή την πόλη που τότε δεν τον σήκωνε και κυκλοφορεί εντός και εκτός των τειχών και ανακαλύπτει και το καπνομάγαζο που δούλευε, τώρα στεγάζει κάποιο ιδιωτικό ΙΕΚ, και το σπίτι του κάπου στο Ρεζή [...]. Πως μπορεί να ξεχάσει την αδελφή του τη μεγάλη, με βαθουλωμένα μάτια, σχεδόν χωρίς ψυχή, στο Λοιμωδών, τον μαύρο χειμώνα του '41, που έκανε θραύση ο τύφος. Ούτε και την αδελφή του τη μικρή μπορεί να ξεχάσει, τότε που την αντάμωσε για τελευταία φορά, κουρεμένη γουλι να τουρτουρίζει περιβλημένη τα ριγωτά κουρέλια της [...].

Σαλονικαΐ, δηλαδή Σαλονικιός. Να και το στέκι στην οδό Προμηθέως. Λίγο καφενές, λίγο τα-

βερνείο, λίγο τεκές. Εκεί τον άκουσαν να τραγουδάει για πρώτη φορά. Τα είχε πιεί, φτιάχτηκε. Κι απόμειναν όλοι με το στόμα ορθάνοιχτο. Τι πάθος, τι τσαλίμι, τι μερακλήδικα ανεβοκατεβάσματα! Από τότε, που τον έχανες πού τον έβρισκες. Έσμιγε με τις κομπανίες, έκανε το κέφι του. Ο Σαδίκ ο τυφλός, ο σαντουρτζής, που τον γνώριζε από μωρό, του έβγαλε και τραγούδι. Να θυμάται τη μακαρίτισσα τη μάνα του. «Αλεβάντα, Τζάκο, σήκω επάνω, Τζάκο» [...].

«Τζάκο με λεν εμένα», σιγοτραγουδάει και περιφέρει τη σύγχρονη αποσύνθεσή του. Θέλει να ξαποστάσει πια και ονειρεύεται νέα κορίτσια να τον κερνάνε στο φτερό γλυκό του κουταλιού και δροσερό νεράκι της στάμνας, όπως τότε. Βλέπει στην παραλία τους ερασιτέχνες ψαράδες να αγκιστρώνουν με μαεστρία τα δολώματα. Βλέπει στις έρημες στοές της Μοδιάνο δύο τρεις γεροντόμαγκες που τη βρίσκουν με ούζο και όστρακα, καθισμένοι σε καφάσια και ψαροκασέλες, ενώ στο παρακείμενο σκουπιδαριό βόσκουν ανενόχλητα οι μύγες. Πιο κάτω, στην Τιμισκή, νεόπλουτοι εργολάβοι και καζινόβιοι τοκογύφοι τον προσπερνούν με αλαζονεία και έπαρση. [...] Και περνά από την άλλοτε έπαυλη, με τα συντριβάνια και τα θεόρατα δέντρα [...] που στην πίσω πλευρά της, σχεδόν την έγλυφε η θάλασσα. [...] Ονειρευόταν από τότε, πώς γίνεται να τον προσπεράσει η μιζέρια, όπως ο άγγελος του θανάτου τα σπίτια των προγόνων του στην Αίγυπτο.

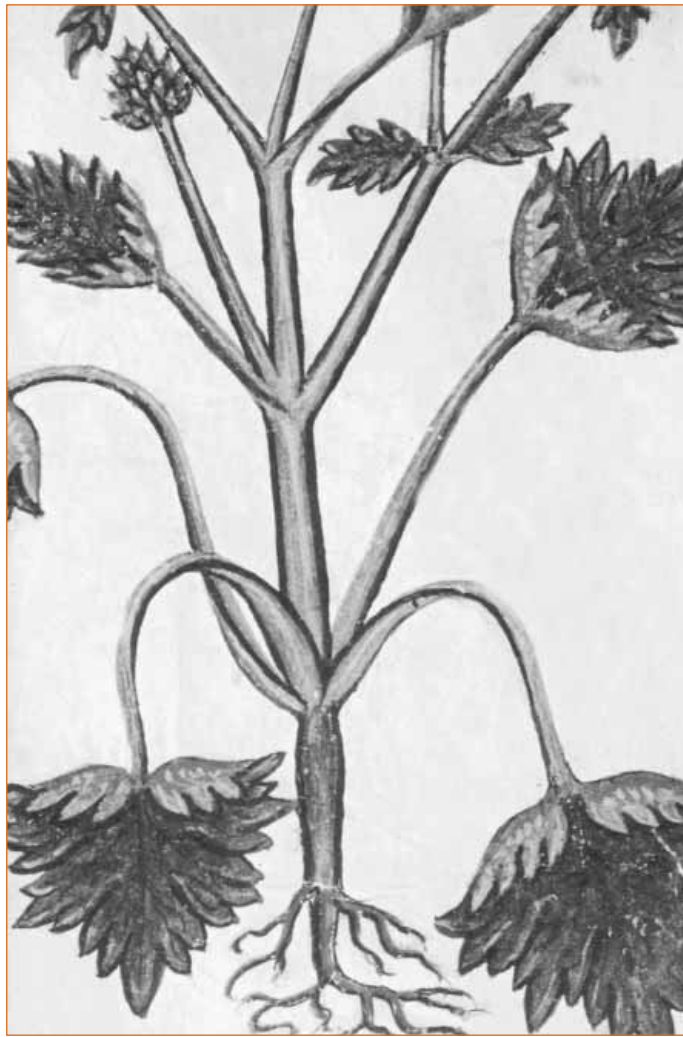
Σαλονικαΐ, δηλαδή Σαλονικιός. Κάποιοι άλλοι πρόγονοι, πιο κοντινοί, διατήρησαν τα κλειδιά των άλλοτε σπιτιών τους στο Τολέδο και στην Κόρδοβα. Και τα χαϊδεύουν ακόμα, κρεμασμένα πίσω από την πόρτα, μέχρι τις μέρες του. Σήκω επάνω, Τζάκο. Και βλέπει τώρα γέροντες κατάκοιτους να τον κοιτούν σαν σκιάχτρα, στο μοναδικό δωμάτιο του σπιτιού τους, όπου στριμώχνο-

νται ο ένας πάνω στον άλλο. Θυμάται τις βροχές και τους χιονιάδες και τα κάρβουνα που πάντα έλειπαν από το μαγκάλι. Βλέπει ακόμα τους γιαουρτσήδες, τους μποζατζήδες, τους γαλατάδες, τους μανάβηδες. Βλέπει το καφωδείο-χοροδιδασκαλείο «Η Ραμόνα», τους παλιούς φίλους που χάθηκαν για πάντα.

Σαλονικαΐ, δηλαδή Σαλονικιός, πληγή κακοφορμισμένη, που δε λέει να γιάνει. Και ο Τζάκο Σουλέμα έχει φτάσει πια στο μεγάλο Λούνα Πάρκ. Κόβει εισιτήριο για τα αεροπλανάκια. [...] Τι μπορεί να συμβεί σε μια διακοπή ρεύματος, μια στιγμιαία βλάβη; Άσ' τα να πάνε! Εκείνος πάντως θα τραβήξει τον λεβιέ, θα στρέψει το πηδάλιο, θα αναβοσβήσει λυχνίες και διακόπτες, θα πατήσει κουμπιά και θα εγερθεί υπερήφανος και θα κρα-

τηθεί στον αέρα, όσο τον παίρνουν τα καύσιμα, μέχρι να σωθεί το λάδι του. Και σίγουρα θα ξεχάσει το σκοπό που λέγανε οι Χιλιανοί, κι ας τον σπρώχνουν προς τη θάλασσα με τόξα οι Παταγώνες, κι ας τον προσμένουν τελωνοφύλακες με πίπες αδειανές, κι ας τον δέχονται οι πολιτείες οι ξένες, οι απομακρυσμένες, και κορίτσια απ' τη Χιλή που έχουν σαν όλες τις γυναίκες τα ίδια σκέλη και δίνουν με τον ίδιο τρόπο το φιλί.

Σαλονικαΐ, δηλαδή Σαλονικιός, δηλαδή εγώ. Και ο Τζάκο Σουλέμα θυμάται εκείνη τη νύχτα που φύσαγε ο Βαρδάρης, ψάχνει ακόμα το στρατί που πάει για το Ντεπό. Και ξεκινώντας για τούτο το τρομακτικό ταξίδι του χαμού, ίπταται πάνω από τη γενέθλια πόλη, απλώνοντας προστατευτικά τα νέα φτερά του. Και επιβιώνει εν τoις ουρανοίς.

Σέλινον ήμερο.